

Ірина Скрипнік

кандидат філологічних наук, доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

НА ПЕРЕХРЕСТІ СВІТІВ: ПОШУК ІДЕНТИЧНОСТІ У РОМАНІ ЗЕДІ СМІТ «БІЛІ ЗУБИ»

Одним із найбільш нагальних викликів сучасного мультикультурного суспільства є питання ідентичності. Особливо актуальним це питання постає у теперішній Британії, де вже досить давно здійснюються спроби знайти «дискурс, який з'єднає різні етнічні групи під «парасолькою» спільної Британської ідентичності» [3, с. 1]. У цьому контексті цікавими виявилися результати проведеного науково-дослідним центром «Centre for London» у березні 2017 року опитування, в якому респондентам пропонувалось визначитися із тим, як вони себе ідентифікують. Переважна більшість опитуваних – 63% – відповіла, що вважає себе перш за все мешканцем Лондону, а вже потім британцем, демонструючи тим самим перевагу місцевої ідентичності над національною. 50 % з тих, хто взяв участь у опитуванні, вважають себе англійцями, віддавши 8 або більше пунктів на шкалі від одного до десяти [4].

Враховуючи нинішні тенденції з одного боку до глобальних процесів інтеграції у всіх сферах життя, а з іншого – до збереження всього автентичного та культурно-національного, питання ідентичності отримує нове звучання у художньому дискурсі нового тисячоліття. Особливо яскраво це проявляється у творах

письменників із подвійною етнічною ідентичністю, як наприклад, Зеді Сміт, яка народилася у Лондоні, але має ямайське коріння зі сторони матері та чий твори, насамперед «Білі Зуби», стали знаковими у англійській та світовій літературі; або Каміла Шамсі – британсько-пакистанська авторка, твір якої «Домашній вогонь», окрім інших нагород, потрапив до списку ста найбільш впливових романів за версією BBC News у 2019 році. Їх романи створюють цікаве й багатопланове поле мультикультурної або кроскультурної літератури, в якій центральне місце належить саме героям із подвійною, «розщепленою» свідомістю, які певною мірою знаходяться на межі двох культурних вимірів. У романі «Білі Зуби» авторка майстерно виписує внутрішній світ таких героїв, постійно акцентуючи увагу на стані двоїстості, пограниччя, на їх побоюваннях та страхах, спробах віднайти й відчутти свою приналежність у цьому світі. Художня актуалізація внутрішніх станів героїв втілюється через застосування певних мовних одиниць із відповідною семантикою, як то «dissolution», «disappearance», «mixing up» («розчинення», «зникнення», «змішування» [5, с. 331]. Страх втратити свою автентичність, зв'язок із корінням особливо яскраво й відверто прослідковується у уривку, де мати одного із головних героїв іноді прокидається від нічних жахів, пов'язаних із можливим одруження свого сина, через яке вона (Алсана) отримає правнуків, які не схожі ні на кого, адже їхня Бенгальськість є повністю стертою, прихованою: «... *leaving Alsana with a legacy of unrecognizable great-grandchildren ..., their Bengaliness thoroughly diluted, genotype hidden by phenotype*» [там само].

Втім тут цікаво відмітити певну полярність емоцій й почуттів батьків та їх дітей щодо ідентичності останніх, які і є по суті справжніми носіями мультикультурної ідентичності. Якщо перші опираються такому змішанню культур, традицій, власне всього, що приводить до іншого, нового світогляду із іншими настановами й цінностями, їх діти навпаки, відчувають зовсім інше. «Вони його в кінець обангліять» – говорить Алсана про одного із своїх синів та його знайомство із родиною Чалфенів – «вони навмисно відбивають його від рідної культури, сім'ї, релігії...» [2, с. 394]. У той же час п'ятнадцятирічна Айрі не просто хоче бути як вони, вона «прагне їхньої англійськості», «хоче злитися із ними» [там само, с. 375]

аби стати «своєю»; перетинаючи поріг дому родини Чалфенів, вона «перетинає кордони, проникає до Англії», відчуваючи «заборонене хвилювання» [там само, с. 376].

Ідея кордонів, хоча б навіть і уявних, за якими починається «інший» світ, визначає суть опозиції «свій-чужий». Але у тому й полягає проблема, що головні герої, покинувши один світ, ще не в змозі приєднатися до іншого, вони немов би десь посередині, що дуже яскраво продемонстровано у наступному уривку:

Millat was neither one thing nor the other, this or that, Muslim or Christian, Englishman or Bengali; he lived for the in between, he lived up to his middle name, Zulfikar, the clashing of two swords [5, с. 356].

У цьому прикладі за допомоги повторюваного сполучника «ні...ні» («ні те ні се», «ні риба ні м'ясо», «ні мусульманин ні християнин», «ні англієць ні бенгалець») створюється потужний образ особистості, яка існує на межі двох світів, особистості з тою самою «розщепленою» свідомістю, яка лежить у підґрунті формування нової мультикультурної ідентичності. Певного драматизму додає згадування Зульфікару – вигнутого меча із подвійним лезом – яке одночасно є другим (середнім) ім'ям головного герою. Образ холодної зброї, що скривається за ім'ям, немов натякає на непростий шлях, на можливі суперечності, зіткнення, з якими зустрічається герой у пошуках власної ідентичності.

За влучним визначенням відомого польського соціолога Даріуша Вояковського ідентичність – є одним із понять-ключів до сучасності, за допомогою яких можливо пересуватися в лабіринті явищ [1, с. 96]. Знаходження цього ключу, розуміння механізмів та принципів його роботи, дасть можливість відшукати ту саму об'єднуючу ланку, яка дозволить існування ідеї мультикультуралізму у сучасному глобалізованому суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів. Київ: Ніка-Центр, 2012. 320 с. 2. Сміт З. Білі Зуби / пер. з англ. Н. Кулікової, Р. Семківа; післям. Д. Мазіна. Київ: «Смолоскип», 2009. 616 с. 3. Asari E-M., Halikiopoulou D., Mock S. British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism. Nationalism and Ethnic

Politics. 2008. Vol. 14:1. P 1-28 URL: <https://doi.org/10.1080/13537110701872444> (дата звернення 17.12.2020). 4. O'Sullivan F. Why Do Londoners Identify With Their City More Than Their Country? *Bloomberg CityLab*. 2018. URL: What Explains London's Strong Sense of Identity? - Bloomberg (дата звернення: 12.01.2020). 5. Smith Z. *White Teeth*. London, 2001. 543 p.